Киндикбаева Камшат Кахармановнаның «6D020100 – Философия» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға ұсынылған «Бірегейлік және бірлік: жастар мемлекеттік саясатының басымдықтары» тақырыбындағы диссертациялық жұмысының

АҢДАТПАСЫ

Диссертациялық зерттеу Қазақстан Республикасының мемлекеттік жастар саясатын іске асыру контексіндегі бірегейлік және бірлік мәселелеріне кешенді әлеуметтік-философиялық талдау жасауға арналған.

Таңдалған тақырыптың өзектілігі посткеңестік трансформация, полиэтникалық құрылым, сондай-ақ жаһандану және цифрлық үдерістер ықпалының күшеюі жағдайында жастардың орнықты ұлттық және азаматтық бірегейлігін қалыптастыру, қоғамның тұрақтылығы және мемлекеттің стратегиялық дамуының негізгі факторына айналуымен айқындалады.

Зерттеуде бірегейлік - тұлғаның бүкіл өмір бойы жеке және әлеуметтік факторлардың ықпалы арқылы қалыптасатын күрделі, көпқырлы әрі динамикалық феномен ретінде қарастырылады. Автор бірегейліктің индивидуалдық және әлеуметтік деңгейлерді қамтитыны туралы тұжырымға сүйенеді. Бұл деңгейлердің әрқайсысы тұлғаның өзін-өзі айқындау үдерісінде және әлеуметтік қауымдастықтарға кірігуінде өзіндік қызмет атқарады. Әлеуметтік және ұлттық бірегейлік - қоғамдық бірлік және ынтымақтың негізі ретінде ерекше назарға алынады.

Зерттеудің теориялық-әдіснамалық негізін философия, психология, әлеуметтану, саясаттану, этнология және мәдениеттану салаларында қалыптасқан пәнаралық тәсілдер құрайды. Диссертацияда бірегейлікті талдауда психологиялық, социологиялық және философиялық әдіс-тәсілдер қолданылып, бұл феноменді биопсихологиялық, әлеуметтік-мәдени және құндылық-мағыналық өлшемдерін ескере отырып тұтастай қарастыруға мүмкіндік береді.

Зерттеудің әдіснамалық құралдарына құрылымдық-функционалдық және социомәдени тәсілдер, ұрпақтар арасындағы талдау әдісі, аксиологиялық тәсіл, сондай-ақ философиялық талдау, синтез және ғылыми жалпылау әдістері кіреді. Эмпирикалық деректерді алу мақсатында диссертацияда сапалық зерттеу әдістері, соның ішінде жастардың бірегейлік, патриотизм және қоғамдық бірлік мәселелерін қабылдауын, құндылық бағдарлары және мінез-құлық модельдерін анықтауға бағытталған тереңдетілген сұхбаттар және фокус-топтар пайдаланылды. Сонымен қатар SWOT-талдау және салыстырмалы талдау элементтері қолданылып, бірегейліктің қалыптасуына әсер ететін ішкі және сыртқы факторларды айқындауға мүмкіндік берілді.

Диссертациялық зерттеуде Қазақстан Республикасындағы ұлттық бірегейліктің қалыптасуы полиэтникалық құрылым, тарихи сабақтастық және кеңестік ұлттық саясаттың мұрасы жағдайында жүзеге асатыны көрсетіледі. Автор Қазақстанның Кеңес Одағы құрамында ұзақ уақыт болуы халықтың ұлттық менталитеті және бірегейлену ұстанымдарына елеулі ықпал еткенін атап өтіп, тәуелсіз мемлекет жағдайында бұрынғы бірегейлік модельдерін қайта пайымдаудың қажеттілігін негіздейді.

Диссертациялық жұмыста ұлттық бірегейліктің қалыптасуына ықпал ететін маңызды фактор ретінде ұлттық менталитетті талдауға ерекше көңіл бөлінеді. Менталитет тарихи тәжірибені, мәдени кодтарды, құндылықтық бағдарларды және ұжымдық сананың ерекшеліктерін қамтитын пәнаралық категория ретінде қарастырылады. Диссертацияда Қазақстан Республикасы, Корея Республикасы, Қытай Халық Республикасы және Корея Халық Демократиялық Республикасы негізге алынып, әр ұлт менталитеттеріне компаративистік талдау жүргізіледі, мұнда салыстырудың негізгі өлшемі ретінде мемлекеттік саясат және идеологиялық факторлардың, соның ішінде бірегейлікті қалыптастырудағы маркстік модельдің ықпалы алынады. Бұл талдау әртүрлі әлеуметтік-мәдени жағдайларда ұлттық бірегейліктің қалыптасуының әмбебап және өзіндік механизмдерін айқындауға мүмкіндік береді.

Зерттеуде бірлік қоғамның орнықты дамуы және мемлекеттің прогресінің ажырамас шарты екендігі туралы тұжырым сарапталады. Бірлік этникалық және мәдени алуандықты жою ретінде емес, айырмашылықтарды мойындауға және ортақ құндылықтар және символдар жүйесін қалыптастыруға негізделген интеграциялық үдеріс ретінде түсіндіріледі. Осы тұрғыда тілге, мемлекеттік рәміздерге, тарихи жадыға және мемлекеттік билік институттарына ұлттық бірегейлікті символдық тұрғыдан конструирлеудің негізгі элементтері ретінде ерекше рөл беріледі.

Диссертациялық зерттеуде білім беру жүйесінің жастардың ұлттық және азаматтық бірегейлігін қалыптастырудағы негізгі институт ретіндегі айрықша рөлі негізделеді. Автор білім беру кеңістігі тек білімді трансляциялау арнасы ғана емес, сонымен қатар құндылықтық әлеуметтенудің, патриоттық ұстанымдарды, азаматтық жауапкершілікті және жалпыұлттық қауымдастыққа тиесілілік сезімін қалыптастыратын маңызды орта екенін алға тартады. Дәл осы білім беру жүйесінде тұлғаның бірегейлену бағдарларының негізі қаланып, тарихқа, мәдениетке, тілге және мемлекеттік рәміздерге деген қатынас қалыптасады.

Зерттеуде білім беру үдерісінде тәрбиелік мақсаттарды іске асыру қоғамдық бірлікті нығайтуға және жаңа патриотизмді дамытуға тікелей ықпал ететіні көрсетіледі. Диссертация материалдары және қорытындылары білім мазмұнының байытылуы және оның қазіргі әлеуметтік сын-қатерлерге бағдарлануы жағдайында білім берудің ұлттық бірегейлікті қалыптастыруда елеулі әлеуетке ие екенін дәлелдейді. Қоғамның рухани өзегі және ұлттық бірегейліктің этномәдени символы ретіндегі қазақ тілінің рөліне, сондай-ақ полиэтникалық қоғамды топтастыру факторы ретінде көптілділік қағидатына ерекше мән беріледі.

Автор білім беру ұйымдарының, оның ішінде жоғары оқу орындарының әртүрлі этникалық және мәдени топтарды интеграциялайтын кеңістік ретінде қызмет атқаратынын атап өтеді. Бұл кеңістікте оқу пәндері, тәрбиелік жұмыс, сондай-ақ жастар және этномәдени бірлестіктердің қызметі арқылы мәдениетаралық диалог және ынтымақ тәжірибесі қалыптасады. Диссертацияда бірегейлік және бірлік мәселелерін оқу-әдістемелік қамтамасыз етуге, арнайы курстарға және тәрбиелік бағдарламаларға жүйелі түрде енгізудің қажеттілігі

негізделеді, бұл білім беруді мемлекеттік жастар саясатының стратегиялық ресурсы ретінде қарастыруға мүмкіндік береді.

Диссертацияда бірегейлік және бірлікті қалыптастырудың негізгі құралы ретінде жастар саясатын талдау маңызды орын алады. Қазақстандағы мемлекеттік жастар саясаты білім беру ұйымдары жүйесі, жастар және қоғамдық ұйымдар, жастар кәсіпкерлігін қолдау бағдарламалары, әлеуметтік бастамалар және жобалар арқылы жүзеге асырылатыны көрсетіледі. Автор мемлекеттік те, үкіметтік емес те жастар ұйымдарының азаматтық жауапкершілікті, патриоттық ұстанымдарды және жалпыұлттық қауымдастыққа тиесілілік сезімін қалыптастыруға елеулі үлес қосатынын атап көрсетеді.

Диссертациялық зерттеуде Қазақстан Республикасының жастар саясаты жастардың ұлттық және азаматтық бірегейлігін қалыптастырудың, сондай-ақ қоғамдық бірлікті нығайтудың жүйелі әрі мақсатты механизмі ретінде қарастырылады. Автор жастар саясаты тек әлеуметтік қолдау шараларымен шектелмей, полиэтникалық және мәдени алуан түрлі қоғам жағдайында жастарды құндылықтық әлеуметтендірудің, интеграциялаудың және топтастырудың құралы ретінде қызмет атқаратынын негізге алады.

Зерттеуде жастар саясатын іске асыру мемлекеттік институттардың, білім беру ұйымдарының және жастар бірлестіктерінің, оның ішінде мемлекеттік және үкіметтік емес құрылымдардың өзара іс-қимылы арқылы жүзеге асатыны көрсетіледі. Әсіресе жастар ұйымдарының тек жастар арасында ғана емес, кеңірек қоғамдық контексте де белсенді азаматтық ұстанымды, патриоттық бағдарларды және мемлекеттің тағдырына қатыстылық сезімін қалыптастыруда шешуші рөл атқаратыны ерекше атап өтіледі. Мемлекет тарапынан қаржылық, ұйымдастырушылық және институционалдық қолдау көрсету мұндай ұйымдардың ықпалын кеңейтіп, жастардың қоғамдық маңызы бар үдерістерге қатысу деңгейін арттыруға ықпал етеді.

Диссертацияда жастар саясатының жастар кәсіпкерлігін дамыту, әлеуметтік жобалау және көшбасшылық бастамаларымен байланысты бағыттары талданады. Университеттер базасында бизнес-инкубаторлар құру, жас кәсіпкерлерді қолдау бағдарламаларын іске асыру және әлеуметтік кәсіпкерлікті дамыту жастардың экономикалық белсенділігін арттырумен қатар, жауапкершілік, дербестік және қоғамдық игілікке бағдарлану сияқты қасиеттердің қалыптасуына ықпал ететіні атап өтіледі. Аталған бағыттар автор тарапынан әлеуметтік қатысу тәжірибесі арқылы бірегейлікті нығайтудың маңызды факторлары ретінде қарастырылады.

Автор жастар саясатының бірегейлік және бірлікті қалыптастырудағы тиімділігі оның кешенді сипатымен, білім беру және мәдени саясатпен үйлесімділігімен, сондай-ақ жастардың нақты құндылықтық бағдарлары және қажеттіліктерін ескеруімен айқындалатыны жөнінде қорытынды жасайды. Осы тұрғыда жастар саясаты мемлекеттің тәуелсіздігін нығайтуға және қазақстандық қоғамды топтастыруға бағытталған ұлттық құрылыс үдерісінің маңызды элементі ретінде қарастырылады.

Диссертациялық зерттеуде жастар ортасында бірегейлік және бірліктің қалыптасуының нақты механизмдерін анықтауға бағытталған практикалық және

эмпирикалық құрамдас бөлік маңызды орын алады. Эмпирикалық деректерді алу үшін автор сапалық зерттеу әдістерін, оның ішінде анкеталау, тереңдетілген сұхбаттар және фокус-топты қолданды, бұл жастардың құндылықтық бағдарларын, ұстанымдары және күтулерін, сондай-ақ ұлттық бірегейлікті қабылдаудағы проблемалық аймақтарды айқындауға мүмкіндік берді.

Эмпирикалық зерттеу аясында философиялық және әлеуметтік-гуманитарлық білім саласын ұсынатын сарапшылардың ұстанымдары талданды, бұл бірегейліктің көптүрлілігімен, құндылықтық бағдарлардың қақтығысымен және цифрландыру және жаһандану жағдайындағы идентификациялық модельдердің трансформациясымен байланысты қайшылықтар және сын-қатерлерді анықтауға мүмкіндік берді. Бір тұлға шеңберінде бірегейліктің әртүрлі деңгейлерін үйлестіру мәселесіне және қоғам тарапынан жастардың бірегейленуін қабылдауға ерекше назар аударылады.

Практикалық зерттеулер бірегейліктің динамикалық сипатқа ие екенін және оның отбасы, білім беру, әлеуметтік орта, кәсіби қызмет және цифрлық орта сияқты кең ауқымды факторлардың ықпалымен қалыптасатынын растады. Алынған деректер жастар саясаты және тәрбиелік жұмысты іске асыруда тек нормативтік ұстанымдарға ғана емес, жастардың нақты құндылықтық сұраныстарына бағдарланған кешенді тәсілдің қажеттілігін негіздеуге мүмкіндік берді.

Эмпирикалық зерттеулердің нәтижелері білім беру және тәрбиелік практикаларды жетілдіруге, жастар ұйымдарын дамытуға және Қазақстан Республикасында ұлттық бірегейлік және қоғамдық бірлікті нығайтуға ықпал ететін жобаларды іске асыруға бағытталған практикалық ұсыныстарды әзірлеуге негіз болды.

Диссертацияда жастардың ұлттық бірегейлігін қалыптастыруға әсер ететін факторлар кешені айқындалады, олардың ішінде цифрлық орта ерекше маңызға ие. Автор визуалдық мәдениет және цифрландыру жағдайында бірегейлену формаларының, әлеуметтену арналарының және құндылықтарды трансляциялау механизмдерінің трансформацияланатынын атап өтеді. Сонымен қатар бұл үдерістерді жастар саясаты және тәрбиелік жұмысты іске асыру барысында ескеру қажеттілігі ерекше көрсетіледі.

Диссертациялық зерттеудің ғылыми жаңалығы Қазақстан Республикасының жастар саясаты контексінде бірегейлік және бірлікті кешенді әлеуметтік-философиялық талдау жүргізуінен, сондай-ақ ұлттық бірегейліктің қалыптасуындағы этномәдени, құндылықтық және саяси факторлардың өзара байланысын анықтаудан көрінеді. Жұмыста қазіргі қазақстандық қоғамдағы бірегейлену үдерістерін талдауда примордиализм, конструктивизм және инструментализм элементтерін ұштастыратын интеграциялық тәсілдің қажеттілігі негізделеді.

Диссертацияның практикалық маңыздылығы алынған қорытындылар және материалдарды жастар саясаты бағдарламаларын әзірлеу және түзету, білім беру ұйымдарындағы тәрбиелік жұмыс стратегияларын жетілдіру, сондай-ақ ұлттық бірегейлік және қоғамдық бірлік мәселелері бойынша оқу-әдістемелік материалдар және арнайы курстарды дайындау барысында пайдалану

мүмкіндігімен айқындалады. Зерттеу нәтижелері ғылыми-зерттеу және сараптамалық-талдамалық қызметте, сондай-ақ әлеуметтік философия және гуманитарлық ғылымдар саласындағы одан әрі зерттеулерде қолданылуы мүмкін.